

کتاب‌های جدیدالتألیف جغرافیا

در نگاه سه تن از دبیران
جغرافیای تبریز

اشاره
«نگاهی به کتب جدیدالتألیف
جغرافیا» عنوان میزگرد و
نشستی است که با حضور سه
تن از دبیران جغرافیا در تبریز
(خانم‌ها: سپیده پورصمد،
زینب جوانشیر، فریبا معمار
راست) برگزار شده است که
گزارش آن، در ادامه تقدیم
مخاطبان گرامی خواهد
شد.

خانم فریبا معمار راست، دبیر
جغرافیا، متولد سال ۱۳۴۶ در
ارومیه، کارشناس ارشد
سنجش از راه دور و
GIS و دارای ۲۴
سال سابقه کار.

خانم زینب جوانشیر،
دبیر و عضو گروه درسی
جغرافیا، متولد ۱۳۵۸
در میاندوآب، کارشناس
ارشد اقلیم‌شناسی و
دارای ۱۵ سال سابقه
کار.

خانم
سپیده
پورصمد، دبیر
و سرگروه درس
جغرافیای استان
آذربایجان شرقی، متولد
سال ۱۳۵۰ در بناب، کارشناس
ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری
و دارای ۲۳ سال سابقه کار.

گفت‌وگو از نصرالله دادار
عکاس: پیمان حامدی بهتاش

و مفاهیم کلیدی دیگر کاملاً مشهود است و اگر معلم بتواند فرایند تدریس موفق داشته باشد، نه تنها باعث انتقال مطالب خواهد شد، بلکه به رشد فکری و پرورش مهارت و شکوفایی نگرش‌های مختلف و کاوشگری دانش‌آموزان هم کمک شایان خواهد کرد.

در مورد کتاب جغرافیای پایه دهم باید بگوییم با توجه به اینکه هدف آشنایی دانش‌آموزان با جغرافیای طبیعی و انسانی کشورمان بوده، به نظر می‌رسد مؤلف پس از طراحی عنوان فصل‌ها، در دروس، مطلبی برای درج آن نیافته یا خارج از حوصله‌اش بوده است. کتاب جغرافیا در پایه هفتم درباره ایران است و ای کاش پایه دهم نیز ادامه همان مطالب بود و دانش‌آموزان را بیشتر با موقعیت ایران آشنا می‌کرد و مطالب جذاب‌تری برای دانش‌آموزان داشت.

در کتاب پایه یازدهم، فهرست فصل‌ها و درس‌ها و مفاهیم و موضوعات انتقال مطالب بسیار عالی است، به طوری که اگر بتوانیم در فرایند تدریس موفق عمل کنیم، دانش‌آموز را به چالش می‌کشد و علاقه‌مند می‌سازد و این اثرگذاری به قدری زیاد است که بارها دانش‌آموزان گفته‌اند ساعت جغرافیا کم است و کاش علاوه بر ما، مردم عادی هم می‌توانستند در این کلاس‌ها شرکت کنند.

مفاهیم و مطالب این کتاب، دانش‌آموزان را به راحتی به چالش‌های فکری در تعاملات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی در مقیاس محلی و ملی و منطقه‌ای می‌کشاند و از دانش‌آموزان انسان‌های صاحب‌نظر می‌سازد و این برای من بسیار جالب است.

در کتاب پایه دوازدهم، فهرست فصول کتاب و درس‌ها با عنوان کاربردی قرابت دارد. مطالب گنجانده شده در هر درسی با توجه به موضوعات آن، در واقع هدفش افزایش و آموزش مهارت‌های کاربردی در زندگی انسان است و جالب، چالش‌برانگیز و شایسته است، هر چند که این مطالب بسیار گسترده است، اما به اجبار با توجه به ساعات کم این درس بسیار خلاصه شده است. البته ارائه و انتقال این مطالب هم می‌تواند دایره تفکر دانش‌آموزان را در این سن و مقطع نسبت به چالش‌های محیطی، سیاسی و اجتماعی محیط پیرامون خود بازتر و توانمندتر کند.

ناگفته نماند این کتاب نیز مانند کتاب‌های جدیدالتألیف پایه‌های قبل نیاز به نقد و بررسی دارد و چون اولین سال تدریس این کتاب است، فعلاً واکنش و استقبال دانش‌آموزان و خود دبیران مشخص نشده است و باید چند سالی بگذرد تا ببینیم چه نتایج دارد.

● **خانم زینب جوانشیر:** من بیشتر روی کتاب جدیدالتألیف جغرافیای پایه دوازدهم کار کرده‌ام که دیدگاه‌هایم درباره آن به شرح زیر

است:

- کتاب دوازدهم برخلاف ظاهر کم حجم خود،

دارای مطالب بسیار زیبا و سنگین است، اگر چه نباید توضیحات کامل و گویای آن را از نظر دور داشت.

- کتاب دوازدهم دارای تصاویر زنده

و زیبایی است که این امر را

می‌توان مزیت آن نسبت به

نظر

شما درباره

کتاب‌های جدید

درسی جغرافیا

چيست و چه محاسن و

معایبی دارند؟

○ خانم سپیده پورصمد: علم

جغرافیا تحرک و پویایی زیاد و حوزه‌ای

وسیع برای یادگیری دارد. موضوعات

جغرافیایی در گذشته و حال و آینده از تعامل انسان

با محیط‌های گوناگون و جنبه‌های مختلف بحث می‌کند

و از آنجا که محیط‌های زندگی انسان متفاوت و پویا و همواره

در حال دگرگونی است، روش علمی و منطقی آن است که این

دگرگونی‌ها در تألیف کتب درسی جغرافیا در پایه‌های مختلف لحاظ

شود.

هر کتابی با موضوع جغرافیا از یک سو باید بتواند محتوای تلفیقی از

تعاملات محیطی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و ... داشته

باشد و از سوی دیگر بتواند در سطوح بالاتر، موضوعات غالب‌تر و

کلیدی‌تر را ارائه دهد.

با یک نگاه اجمالی به کتاب‌های جدیدالتألیف جغرافیا، مخصوصاً در

پایه‌های هفتم، هشتم و نهم، با توجه به مقطع تحصیلی، تلفیقی بودن

موضوعات به خوبی نمایان است که البته متناسب با سن و موقعیت

دانش‌آموزان در این گروه سنی هم هست.

در سطوح بالاتر یعنی پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم، علاوه بر

تلفیق، بیشتر تخصص، مهارت و نگرش، قابل درک است به طوری

که در بعضی از مباحث و مطالب آموزشی پیوند جغرافیا با علوم دیگر

- ارائه راهکار برای هر مشکل و طرح آن در قالب مدیریت، موضوعی نو در تألیف کتاب‌های درسی است.

- بهتر بود برای مباحث مختلف مثال‌هایی ملموس از کشور ایران آورده می‌شد، مثل شکل صفحه ۸ از سلسله مراتب سکونتگاه‌ها؛ و در صورت عدم انطباق موضوعات مطرح شده با واقعیات کشور، اندکی توضیح داده می‌شد. آیا واقعاً برای شهر پایدار در ایران مثالی نبود که آورده شود یا در ایران زاغه‌نشینانی نداریم که همه مثال‌ها در این بخش از کشورهای خارجی است؟ چرا در بحث مسکن ارزان به مسائل و مشکلات مسکن مهر اشاره‌ای نشده است؟

- مطرح کردن دانش گسترده‌ای نظیر سیستم اطلاعات جغرافیایی در دو صفحه محدود شده و بحث آموزش دانش‌آموزان در این راستا مشکل‌زاست. بسیاری از مدارس دولتی ما فاقد کلاس‌های هوشمند و نرم‌افزارهای کافی هستند و لذا این مباحث بیشتر در مدارس خاص مانند تیزهوشان و نمونه‌دولتی قابل تفهیم است نه همه مدارس.

- برای زیرنویس تصاویر مثال‌هایی از ایران آورده شده مانند ایستگاه فشارشکن لاجیم در صفحه ۷۱ که توضیح نداده است در کجای ایران است، در صورتی که بهتر بود به سوادکوه مازندران اشاره می‌شد تا دانش‌آموزان کمتر سردرگم شوند.

به اعتقاد من، کتاب جدیدالتألیف جغرافیای پایه دوازدهم در مجموع و در حالت کلی، کتاب بسیار علمی، گویا، مفید و کاربردی است و در سطح عالی تألیف شده است. این کتاب از محفوظات کاملاً خارج شده است و مطالب آن تخصصی‌تر و به‌روزترند و یک کتاب آنلاین به شمار می‌آید و بر جغرافیای ایران و شناخت محیط به‌صورت تقریباً کامل تأکید کرده است.

● خانم پورصمد،
لطفاً به مزایا و معایب
کتاب‌های جدیدالتألیف

اشاره بفرمایید.

مزایای این کتاب‌ها عبارت‌اند از:

- این کتاب‌ها ضمن رعایت اصول حاکم بر انتخاب محتوا تأکید خاصی بر نیازها و توانایی‌های مخاطبان خود داشته‌اند.

- اطلاعات متنوع، تصاویر جذاب، نقشه‌های مفید و کاربردی، فعالیت‌های متناسب با ذوق و سلیقه مخاطبان، نزدیکی قابل قبول مطالب با زندگی روزمره و سودمندی آشکار مطالب از جمله ویژگی‌های کتاب‌های درسی جدید جغرافیاست.

- نداشتن محدودیت در حجم مطالب با توجه به گرایش‌های مختلف علم جغرافیا یکی دیگر از محاسن کتاب است.

- دسترسی به منابع جدید، به طوری که مخاطبان هیچ‌گاه با مطالب تکراری مواجه نخواهند شد.

- تنوع در آموزش به دلیل استفاده از فناوری‌های پیشرفته، مانند فیلم، انیمیشن، نقشه و تصاویر.

- اطمینان از آموزشی بودن مطالب و ارزان بودن به‌روز کردن مطالب که این نیز حسن بزرگی است.

کتاب سال

قبل دانست.

- نظرسنجی و

اعتبارسنجی و حضور فعال

سرگروه‌های درسی در تألیف

کتاب پایه دوازدهم ستودنی است.

- یکی از ایرادهایی که بر این کتاب

مطرح است، حجم گسترده‌ای از مطالب علمی

است که به نظر می‌رسد هر یک باید در درس

جداگانه‌ای مورد بحث قرار می‌گرفت.

- با توجه به زمان تدریس هفتگی این کتاب (دو ساعت در

هفته) اتمام همه مطالب کتاب درسی با در نظر گرفتن امر مهم

یادگیری دانش‌آموزان، اندکی مشکل به نظر می‌رسد.

- موضوعات بیان شده در کتاب ضمن اینکه جالب، خواندنی و

خواستنی می‌نماید، در سطح بالا و در حد مطالب دانشگاهی است.

- موضوع مهارت‌های جغرافیایی ضمن آنکه

اطلاعات علمی خوبی به معلم و دانش‌آموز

می‌دهد، در مدت دو ساعت در هفته مشکل

دیگری است.

- کتاب دارای جداول گویا و کاربردی است.

- نقشه‌ها اندکی فاقد شفافیت کافی برای درک

و فهم دانش‌آموز هستند، اصول نگارشی در آن‌ها

رعایت نشده و در حروف چینی آن‌ها از فونت‌های

بسیار ریز استفاده شده است.

- موضوع بسیار مهم این است که توضیحات

کتاب در مورد کشور ایران است، ولی متأسفانه

همه مثال‌ها مربوط به کشورهای غیر از ایران

است که انطباق و ارتباط بین مطالب و یادگیری

آن‌ها را با مشکل جدی مواجه می‌کند، چون

دانش‌آموز ارتباط عینی و ملموس را از دست

می‌دهد، به‌ویژه در فصل ۱ و ۲ بحث سکونتگاه‌ها.

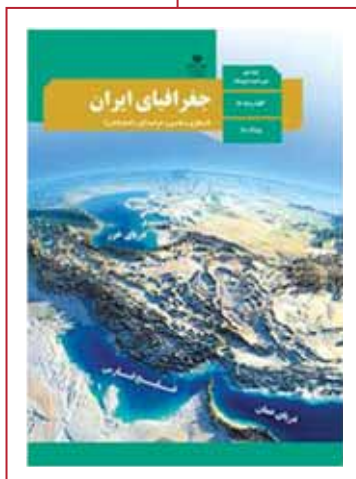
- مطالب ساعت روزگردان نیاز به توضیح ساده‌تری دارد. این امر برای دبیرانی که تدریس جغرافیا برایشان غیرمرتبط است مشکل‌ساز خواهد بود.

- ساختار کتاب، چارچوب تألیف، مطالب گنجانده شده، تصاویر و نمودارها در نوع خود قابل تقدیر است.

- پیوست‌ها و توضیحات آغازین و پایانی کتاب مناسب است و اطلاعات کافی در مورد تدریس را به معلمان و نحوه مطالعه را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهد.

- اگر اندکی از گستردگی مطالب کاسته می‌شد، کتاب بی‌نظیری در بین سایر گروه‌های درسی به شمار می‌آمد.

- ساختار تنظیم کتاب از این نظر که به تاریخچه هر موضوع می‌پردازد و سپس به ایران می‌رسد، جالب است.

**خانم سپیده
پورصمد: چون
محیط‌های زندگی
انسان همواره در حال
دگرگونی است، این دگرگونی‌ها
باید در تألیف کتاب‌های درس
جغرافیا لحاظ شود**

حیطه‌های مختلف همیشه با من بحث می‌کنند و من هم این اجازه را به آنان می‌دهم. درست است که کنترل و نظارتش سخت است، اما اجازه می‌دهم و من مطمئن هستم که در اکثر کلاس‌ها این روش بهتر است، چون باعث می‌شود یک دریچه دیگری در ذهن و نگرش دانش‌آموز باز شود. این یکی از محسنات کتاب‌های جدید است. شاید در برخورد اول همه ما فکر کنیم که چرا این کتاب‌ها این گونه‌اند، چون ما خودمان هم تازه داریم وارد این مسائل می‌شویم، اما وقتی مشاهده می‌کنیم که این مطالب باعث می‌شوند روش سنتی که فقط معلم متکلم و حده است تغییر کند و دانش‌آموز هم در کلاس فکر کند و نظر بدهد و در این بحث‌ها حضور پیدا کند، متوجه می‌شویم که رویکرد کتاب‌ها خوب است.

قطعاً هر کتابی که تألیف می‌شود، شاید ایرادهایی داشته باشد ولی من معتقدم وقتی همه ما نظر بدهیم و آن‌ها را مشخص کنیم، ایرادها برطرف می‌شوند و کتاب‌ها عالی و خیلی خوب خواهند شد.

**معایب کتاب‌های جدید جغرافیا
عبارت‌اند از:**

- گستردگی موضوعات که بار حجمی زیادی دارند، اگرچه حسن است، ولی عیب هم است، زیرا نسل امروز مخاطبان، حوصله زیادی برای تعمیق و تأمل بر محتوای پر حجم ندارند و اگر راهکار تازه‌ای برای عرضه محتوای ضروری آموزش جغرافیا جست‌وجو نشود، باید منتظر کاهش پایه دانش جغرافیا باشیم.
- وابستگی محتوای کتاب به فناوری، عاملی محدودکننده از نظر زمانی و کمبود امکانات در مراکز آموزشی است.
- مشکلات ارزیابی از میزان تحقق اهداف آموزشی.
- کمبود نیروی انسانی متخصص.
- کم شدن ساعت تدریس جغرافیا.
- تأثیر کم ضریب درس جغرافیا در کنکور باعث عدم توجه جدی به آموزشی آن در نزد اولیای دانش‌آموزان شده است.

● خانم فریبا معمار راست: این سومین

دوره تغییر کتاب‌هاست که در دوران کاری من رخ داده است. در تألیف و انتخاب مطالب کتاب‌های قدیم چنین به نظر می‌رسید که هدف اصلی انتقال علم است و خیلی نمی‌خواهد دانش‌آموز را به چالش بکشد که آن هم دلیلی داشت. در قدیم، هم نحوه تألیف مطالب و هم حجم مطالب کتاب‌ها به گونه‌ای بود که دانش‌آموز فقط فرصت می‌کرد آن‌ها را حفظ کند و تحویل بدهد. حتی روش‌های تدریس هم روی چگونگی تألیف کتاب اثر داشت. اما در دهه‌های اخیر، رویکردها به کتاب درسی نه تنها در ایران بلکه در کل جهان تغییر پیدا کرده و این تغییر رویکرد نه تنها در تألیف کتب درسی، بلکه در شیوه‌های تدریس، تجهیز مدارس و آموزش معلمان نیز اثر گذاشته است. پس در مجموع نمی‌توانیم بگوییم کتاب‌های قدیم موفق عمل نکرده‌اند، آن‌ها هم در زمان خودشان و حیطه کاربردی‌شان موفق عمل کرده‌اند، اما با یک رویکرد دیگر. اما به نظر می‌رسد که رویکرد تازه تألیف کتاب‌های درسی بیشتر به چالش کشیدن در حیطه‌های مختلف زندگی است. الان همه ما، چه آن‌هایی که به مدرسه می‌رویم و چه آن‌هایی که به مدرسه نمی‌رویم، خود اساتید، معلمان و هر قشر دیگری ناخواسته در یک سری از چالش‌ها قرار می‌گیریم. بعضی از این چالش‌ها، چالش‌های محیطی هستند، مثل آلودگی هوا و بعضی از چالش‌ها، چالش‌های سیاسی، فرهنگی یا اجتماعی هستند که به هیچ‌وجه نمی‌توانیم آن‌ها را نادیده بگیریم. پس ناگزیر کتاب‌های تازه تألیف شده باید این رویکرد را داشته باشند.

درست است که شاید مطالب کتاب‌های جدید خیلی سنگین و کم حجم نوشته شده، اما هدف این است که هم معلم این‌ها را هنگام تدریس برای دانش‌آموز باز کند و هم پیچیده بودن مطلب، شاید دانش‌آموز را وادار به سؤال کند و سؤال کردن هم یعنی اینکه ذهن می‌خواهد درباره آن مطلب کار کند و به چالش بکشد. به عبارت دیگر، همین رویکرد و کتاب‌های جدید هم باعث می‌شوند که ما فعال شویم. من خودم شخصاً کلاس‌های فعالی دارم، چون دانش‌آموزهایم در

در خصوص فنون جغرافیا، یک سری مطالب که در سال‌های اخیر گذاشته‌اند، از نظر کاربردی خیلی حائز اهمیت است که برای دانش‌آموزان خیلی خوب است.

● رویکرد آموزش جغرافیا در ایران

چيست؟

○ خانم معمار راست: جغرافیا علمی است

که رابطه متقابل انسان و محیط را بررسی می‌کند و هدفی برای زندگی بهتر دارد. اگر ما با این تعریف بخواهیم به رویکرد آموزش جغرافیا در ایران نگاه کنیم، در واقع نشان دادن مشکلات محیطی است که به صورت متقابل نتیجه عملکرد ما با محیط و برگشت آن به خودمان است. علم جغرافیا بیشتر سعی می‌کند به دانش‌آموزان یاد بدهد که هر یک از آنان در آینده در جایگاه خاصی از جامعه قرار خواهند گرفت. پس در وهله اول رابطه متقابل ما با محیط را بررسی می‌کند. این رویکرد نه تنها پدیده‌های طبیعی یا اجزای محیطی طبیعی را در برمی‌گیرد، بلکه صد درصد مسائل انسانی را هم در برمی‌گیرد. پس پیامی که جغرافیا در آموزش خودش می‌دهد، فقط در مورد پدیده‌ها یا مسائل یا مشکلات طبیعی نخواهد بود و وقتی ما وارد حیطه انسانی می‌شویم، مسائلی در مورد اقتصاد، اجتماع و حتی مسائل سیاسی مشاهده می‌کنیم. من همیشه گفته‌ام که چون جغرافیا با همه علوم ارتباط دارد، خیلی راحت می‌تواند همه این مسائل را از دیدگاه‌های مختلف به همه انتقال بدهد، منتها مشکل این است که فعلاً جامعه تا چه حدی قدرت پذیرش این علم را دارد. این خودش یک مشکل جدی است که ما و خانواده‌ها با آن درگیریم. در مجموع، من رویکرد آموزش جغرافیا را خیلی خوب می‌بینم، زیرا این تغییر مسیر یا تغییر رویکرد کم‌کم دارد اتفاق می‌افتد و جلو می‌رود. هر کاری یا برنامه‌ای معمولاً آرام آرام جای خودش را پیدا می‌کند و اگر ما بخواهیم به سرعت جهت را عوض کنیم، صد درصد در مقابلش می‌ایستند، اما چون این کار آرام آرام اتفاق افتاده، موفق بوده است. من خودم تاکنون شاهد سومین یا چهارمین سری تغییر کتاب‌های درسی بوده‌ام و به خوبی مشاهده می‌کنیم که خیلی آرام اتفاق می‌افتد و به نظر من این خیلی خوب و درست است. یعنی اگر با این روش پیش برود، موفق خواهد بود.

● خانم پورصمد: پیرامون رویکرد

آموزش جغرافیا در ایران، من به یک نکته اشاره می‌کنم و آن اینکه جغرافیا دانشی است که همه جوانب زندگی را در نظر می‌گیرد و من احساس می‌کنم با این درس می‌توان نوعی فرهنگ‌سازی در جامعه را نهادینه کرد. جغرافیا با فرهنگ، سیاست، هویت، نژاد، علم و مذهب مرتبط است و در کتاب درسی ما یک سری مطالبی داریم که می‌توان برای دانش‌آموزان مطرح کرد و نتایج بسیار خوبی از آن‌ها گرفت. برای مثال، در ارتباط با مسائل محیط زیست که وضعیت نامناسبی در کشور دارد و به قول معروف در دقیقه ۹۰ هستیم، می‌توان خیلی راحت دانش‌آموزان را آموزش داد و آن‌ها را با مسائل محیط زیست کشور آشنا ساخت و با توجه به استعدادها و ظرفیت‌هایی که آن‌ها دارند، فرهنگ حفاظت از محیط زیست را در

خانم

معمار راست:

من رویکرد آموزش

جغرافیا در کشور را خیلی

خوب می‌بینم، زیرا این تغییر

مسیر و تغییر رویکرد کم‌کم دارد

اتفاق می‌افتد و جلو می‌رود

● ممکن است یک مقایسه‌ای بین

کتاب‌های قدیم و جدید داشته باشید؟

○ خانم پورصمد: در تألیف و انتخاب مطالب

و درج آن‌ها در کتاب‌های درسی، زمان و چالش‌های آن بی‌تأثیر نیست. کتاب‌های قدیم هم در زمان خود در انتقال مطالب موفق عمل کرده‌اند و معلمان با سابقه، پزشکان، حاذق و مهندسان و سایر کارشناسان و محققان و دانشمندان فعلی ما حاصل همان کتاب‌ها و علوم‌اند و نمی‌توانیم این را منکر شویم. در مورد کتاب جغرافیا نیز همین‌طور است. حتی با یک نگاه دیگر، گاهی به نظر می‌رسد کتاب‌های قدیم ارجحیت دارند. کتاب‌های قدیم برای مطالب توضیحات بیشتری داشتند، در صورتی که الان توضیحات برداشته شده و فقط خود مطلب ارائه شده است و به نظر می‌رسد که در گذشته مطلب بیشتر عرضه می‌شد و حجم یادگیری دانش‌آموزان بیشتر بود.

برای مثال، سال‌های قبل ما کتابی داشتیم که فقط یک کتاب سیاسی و اقتصادی بود و دانش‌آموزان در ارتباط با مطالب سیاسی و اقتصادی زیاد یاد می‌گرفتند؛ ولی الان فقط کلیشه‌ای به مطالب نگاه شده و من احساس می‌کنم عمق یادگیری در این زمینه کمتر است.

جامعه ارتقا بخشید. در واقع این فرهنگ را میان آن‌ها جا انداخت که چگونه با محیط زیست برخورد کنند. به نظر من، آموزش‌هایی که ما در این سال‌ها سر کلاس داشته‌ایم، موفقیت زیادی داشته است. حتی مدیر مدرسه و همکاران هم اظهار می‌کنند که وقتی با دانش‌آموزان به جاهای مختلف می‌روند، دانش‌آموزان همه مسائل محیط زیست را در نظر می‌گیرند و رعایت می‌کنند.

کتاب جدید جغرافیا حتی درباره مظاهر طبیعت در قرآن هم مطلب دارد و به آن اشاره کرده است. یعنی کتاب سعی می‌کند بچه‌ها را از نظر دینی هم جلو ببرد. حتی درباره روابط متقابل انسان با محیط در همه فضاها عم از بیابان، ساحل و جنگل، ما مطلب برای ارائه به دانش‌آموزان داریم.

در خصوص گردشگری، ما جزء کشورهای هستیم که در قدم‌های اول قرار داریم، اما در حال حاضر در کتاب‌های درسی ما درباره توریسم و گردشگری خیلی کار شده است و به نظر من در آینده، ما در این مورد موفقیت زیادی کسب خواهیم کرد.

یکی از رویکردهایی که آموزش جغرافیا امروز در کشور دارد، در ارتباط با توسعه پایدار و آمایش سرزمین است که ما در این زمینه هم خیلی راحت می‌توانیم به دانش‌آموزان مطلب ارائه دهیم. درباره استفاده از انرژی‌های نو و جایگزین کردن آن‌ها به جای انرژی‌های فسیلی نیز کتاب درسی مطلب دارد. یعنی کتاب همه جوانب زندگی را در بر گرفته است.

فقط مسئله اینجاست که همه از دولت گرفته تا خانواده و مدرسه، باید دیدگاهشان را نسبت به علم جغرافیا عوض کنند.

در کشورهایی مانند آمریکا و انگلیس، درس جغرافیا در رده‌های اول علوم قرار دارد، در حالی که در کشور ما جزء دروسی است که خیلی به آن اهمیت نمی‌دهند. بنابراین من فکر می‌کنم این درس نسبت به سایر دروس خیلی می‌تواند در رفتارهای عمومی تأثیر گذار باشد.

● خانم جوانشیر: ما طرح

درس ملی داریم و حدوداً دو سال است که همه دروس براساس برنامه درس ملی نوشته می‌شوند. بنابراین ساختار طرح درس‌های قبلی کاملاً متفاوت شده و رویکرد آن‌ها تغییر یافته است. در درس‌های جدید به چهار عنصر اصلی، یعنی «خود، خدا، خلق و خلقت» پرداخته شده است و با این شیوه، دانش‌آموز وظایف خودش را نسبت به خدا، خلق و طبیعت می‌شناسد و تدریس ما هم

در راستای همین رویکرد باید انجام شود تا دانش‌آموز به این ایمان برسد که خودش را بشناسد، قدر طبیعت را بداند و خدا را ناظر بر اعمال و رفتار خود بداند. در واقع رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان در عقل، ایمان و دانش محقق می‌شود و به نظر من و همان‌طور که همکاران فرمودند، رویکرد جدید آرام آرام جای خود را باز می‌کند و رویکرد درست و خوبی است.

● چه بخش‌هایی از کتاب‌های جدیدالتألیف جغرافیا نیاز به آموزش ضمن خدمت دارند؟

○ خانم پورصمد: چون مطالب کتاب تازه تألیف است و رویکرد آن هم دچار تحول شده، قطعاً مسائلی در کتاب وجود دارد که هضم آن‌ها برای دبیران نیاز به همفکری و استفاده از تجارب دیگران دارد.

من احساس می‌کنم برای کل کتاب لازم است که حتماً دوره آموزش ضمن خدمت گذاشته شود. متأسفانه پارسال هم برای کتاب جغرافیای پایه یازدهم که تازه تألیف بود، دوره آموزشی نداشتیم. من احساس می‌کنم اگر دوره آموزش ضمن خدمت باشد، ایرادهای همکاران بهتر برطرف می‌شود و به همین دلیل لازم است برای همه بخش‌های کتاب آموزش ضمن خدمت حضوری برگزار شود، چون حضور همکاران موجب تبادل فکری آن‌ها نیز خواهد شد و از تجارب همدیگر استفاده می‌کنند و خیلی راحت‌تر می‌توانند مطالب را به یکدیگر انتقال دهند.

● خانم معمارراست:

بدون شک مطالب یک کتاب تازه تألیف شده که رویکرد آن تغییر پیدا کرده و متحول شده است، بی‌نقص نیست و از طرف دیگر، هضم مطالب آن برای دبیران هم نیاز به همفکری و استفاده از تجارب دیگران دارد. از این‌رو به نظر می‌رسد که برای همه بخش‌های کتاب، آموزش ضمن خدمت لازم است.

● به نظر شما، علت اینکه برخی از

معلمان جغرافیا روی روش‌های تدریس سنتی در آموزش پافشاری می‌کنند، چیست و چگونه می‌توانیم این نوع افراد را ترغیب کنیم که روش‌های تدریستان را به‌روز کنند؟

خانم جوانشیر:
برگزاری دوره
آموزش ضمن خدمت
برای آموزش روش‌های نوین
تدریس برای معلمان حتی از
آموزش ضمن خدمت برای مطالب
کتاب درسی واجب‌تر و لازم‌تر است

○ خانم پورصمد: درباره شیوه تدریس

درس جغرافیا، من فکر می‌کنم روش سنتی که معلم متکلم وحده است و تمام تمرکز معلم بر دانستنی‌های کتاب است، یک روش خسته‌کننده برای دانش‌آموز است. یعنی اگر ما با روش‌های جدید و نوین تدریس عمل کنیم، خیلی بهتر خواهد بود. اما متأسفانه یک سری موانع و مشکلاتی وجود دارد که استفاده از روش‌های نوین تدریس را با مشکل روبه‌رو می‌کند که به برخی از این موانع و مشکلات اشاره می‌کنم.

۱. احساس من این است که مهم‌ترین مانع استفاده از روش‌های نوین تدریس، نگرش خانواده‌هاست که همیشه از ما معلمان می‌خواهند وقت زیادی برای این درس نگذاریم، چون دانش‌آموز رشته ریاضی یا تجربی می‌خواهد شیمی یا فیزیک یا ریاضی بخواند که در کنکور خیلی تأثیرگذار است و به همین دلیل خانواده‌ها مصرانه از ما می‌خواهند که جغرافیا را با روش جدید تدریس نکنیم و با همان روش قدیم چند سؤال به دانش‌آموز بدهیم و با اندکی توضیح از آن بگذریم. ما هر سال یک دوره‌می با اولیا داریم که بیشتر آن‌ها معتقدند با همان روش قدیمی این درس را به بچه‌ها بدهید.

۲. مانع دیگر برای عدم استقبال معلمان از روش‌های تدریس نوین، محدودیت امکانات و تجهیزات آموزشی است. در مدارس تیزهوشان یا نمونه مردمی که من خودم هستم، پروژکتور، اتاق مخصوص آموزش جغرافیا، وجود همه نقشه‌های جغرافیایی، فیلم، نقشه، اسلاید، پاورپوینت و ... وجود دارد که معلمان این نوع مدارس از آن‌ها در تدریس استفاده می‌کنند و دانش‌آموزان این نوع مدارس هم روش‌های نوین تدریس را پذیرفته‌اند و هم بهتر مطالب را یاد می‌گیرند، ولی اکثر مدارسی که ما برای بازدید به آن‌ها سر می‌زنیم، متأسفانه این امکانات وجود ندارد و حتی معلم اگر هم بخواهد متکلم وحده باشد و چند سؤال بدهد، باز هم بچه‌ها گوش نمی‌کنند و این مشکل همچنان وجود دارد.

۳. مشکل دیگر اینکه برخی از دانش‌آموزان معتقدند روش سنتی بهتر است، چون همه دانش‌آموزان در گروه‌بندی‌هایی که انجام می‌دهیم، احساس مسئولیت نمی‌کنند و تدریس فعال توسط دانش‌آموزان امکان‌پذیر نیست و بیشتر از معلمان حرف‌شنوی دارند تا دانش‌آموزان و به همین دلیل یادگیری‌شان کمتر می‌شود.

۴. مانع دیگر این است که خود معلمان هم با روش‌های جدید تدریس آشنا نیستند و آن‌ها را نمی‌دانند و به نظر من معلمان نیازمند آموزش ضمن خدمت هستند و ای کاش مجلات رشد، در هر شماره‌ای، یکی از روش‌های جدید تدریس را آموزش دهند تا وقتی که ما می‌گوییم روش همیاری یا روش گروهی یا بارش مغزی، معلمان بدانند این روش‌ها چیست و چطور باید اجرا کنند.

۵. مشکل دیگر این است که ساعات درس جغرافیا را کم کرده‌اند و زمان برای اجرای روش‌های نوین تدریس خیلی کم است.

۶. مانع و مشکل دیگر، در اجرای روش‌های نوین تدریس برنامه ثابت و رعایت انضباط یکنواخت آموزشی در کشور است. برای همه درس‌ها یک برنامه ثابت از بالا ارائه می‌شود و ما همه دنباله‌رو آن هستیم و مجبوریم با یک نظم و انضباط خاص یا بودجه‌بندی و بارم‌بندی خاص پیش برویم. در صورتی که شاید ما در برخی مدارس بتوانیم روش‌های

مانع دیگر این است که گاه خود معلمان هم با روش‌های جدید تدریس آشنا نیستند و آن‌ها را نمی‌دانند و به نظر من معلمان نیازمند آموزش ضمن خدمت هستند و ای کاش مجلات رشد، در هر شماره‌ای، یکی از روش‌های جدید تدریس را آموزش دهند تا وقتی که ما می‌گوییم روش همیاری یا روش گروهی یا بارش مغزی، معلمان بدانند این روش‌ها چیست و چطور باید اجرا کنند

گروهی
و روش‌های
جدید یادگیری
را دارد، اما گاهی
موانعی وجود دارد که کار
را سخت
می‌کند.

الآن مهم‌ترین
مانع، نگرش خانواده‌ها
نسبت به این درس است
و البته این سخن دانش‌آموزان
است که خانواده‌ها نسبت به این درس
کم‌لطفاند.

مانع یا مشکل دیگر برای به‌کارگیری روش‌های
نوین تدریس، کمبود امکانات و تجهیزات آموزشی
پیشرفته است و اکثر مدارس مافقد چنین امکاناتی
هستند.

به نظر من برای استفاده از روش‌های جدید
تدریس، دو اصل حتماً باید در کلاس‌ها جا بیفتد و
این اصول هم باید از دوره ابتدایی به‌صورت علمی
اتفاق بیفتد تا وقتی دانش‌آموز به دوره متوسطه می‌رسد، این اصول برای
او عجیب و غریب و وقت‌گیر جلوه نکنند، یعنی این اصول را یاد گرفته
و در او نهادینه شده باشد که برای یادگیری جغرافیا لازم است. این
دو اصل «روش‌های تدریس فعال» و «همیاری» است. البته هر روشی
یک سری نقص‌هایی دارد که ما معلمان خودمان می‌توانیم این نقص‌ها
را برطرف کنیم و تغییراتی در آن ایجاد کنیم. برای مثال، وقتی معلم
در روش همیاری یا تدریس گروهی می‌گوید که هفته بعد فلان گروه
تدریس خواهد کرد، گروه‌های دیگر به هیچ‌عنوان سراغ مطالب درسی
نمی‌روند. من خودم هیچ‌وقت مشخص نمی‌کنم که هفته بعد کدام
گروه باید تدریس کند و می‌گویم همه گروه‌ها باید آماده باشند و گاهی
در وسط تدریس یک گروه، کار را متوقف می‌کنم و از گروه دیگری
می‌خواهم تدریس را ادامه دهد. در نتیجه همه گروه‌ها و بچه‌های کلاس
همیشه مجبورند در خانه کار کنند و خود را برای کلاس آماده سازند و
به این صورت، روش آموزش گروهی و فعال را در کلاس اجرا می‌کنم.

بهتری هم داشته باشیم
و دانش‌آموزان را بیشتر فعال
کنیم، ولی با توجه به زمان ما
ناچاریم روش تلفیقی یعنی هم سنتی
و هم نوین را با هم داشته باشیم. به عبارت
دیگر، ما سعی می‌کنیم از فیلم، پاورپوینت و ...
استفاده می‌کنیم، ولی گاهی هم مجبوریم متکلم
وحده باشیم تا کار پیش رود.
۷. یک مشکل دیگر هم این است که عده‌ای از معلمان
به روش‌های نوین اعتقاد ندارند و می‌گویند همان روش قدیمی
بهترین روش است.

● **خانم جوانشیر:** یکی از دلایلی که موجب
می‌شود عده‌ای از معلمان همچنان با روش‌های
سنتی تدریس کنند و روی روش سنتی پافشاری
کنند، این است که معلمان با روش‌های نوین و فعال
تدریس آشنا نیستند و برگزاری دوره آموزش ضمن خدمت
برای آموزش روش‌های نوین تدریس برای معلمان حتی از آموزش
ضمن خدمت برای مطالب کتاب، واجب‌تر و مهم‌تر
است.

نکته دیگر آشنا نبودن اولیا با روش‌های فعال
تدریس است که آن را وقت‌گیر می‌دانند و معلمان
را از این نظر دچار مشکل می‌کنند.
مسئله دیگر نبود انگیزه در مدارس و بین معلمان
است. معلمان اساساً به دلیل شرایط اقتصادی و
مشکلاتی که در جامعه وجود دارد، انگیزه بسیار
پایینی دارند.

تراکم بالای کلاس یکی دیگر از موانع برگزاری
روش‌های تدریس نوین است. کلاسی که ۴۵
دانش‌آموز دارد عملاً دست و پای معلم را در اجرای
روش‌های فعال می‌بندد.

نبود بودجه کافی یکی دیگر از موانع است. در
مدرسه‌ای که من تدریس می‌کنم، اساساً دسترسی
به یک کلاس هوشمند و پروژکتور امکان‌پذیر نیست. این‌ها بخشی
از مشکلات و موانعی است که موجب می‌شود معلمان به روش‌های
سنتی تدریس کنند و از روش‌های نوین استقبال نکنند. حتی خود
دانش‌آموزان هم نمی‌خواهند که معلمان به روش جدید تدریس کنند.

● **خانم معمار است:** استفاده از شیوه‌های
تدریس سنتی که معلم فقط متکلم‌وحده و تأکید
او فقط بر محفوظات و دانستنی‌های کتاب باشد،
روشی خسته‌کننده و کم‌بازده به حساب می‌آید. از این رو
تنوع بخشیدن به روش‌های آموزشی و تبدیل کتاب به‌عنوان
یک وسیله اطلاعاتی نه صرفاً هدف، می‌تواند فضای لازم را برای
پرورش مهارت و نگرش‌های مختلف و حتی استعدادیابی و شکوفایی
آن به وجود آورد. خوشبختانه درس جغرافیا و مطالب آن پتانسیل و
ایجاد محیط‌های آموزشی متنوع، بازدیدها، استفاده از فیلم‌ها، تدریس

